

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**EXIMI-//VM PLANEQVE DIVI-//NVM OPVS
INCOMPARABILIS// Theologi Dionysij, professione
Car//thusiani, in quo opere contine[n]tur// quinque
humanae uitae specu//la**

Dionysius <der Kartäuser>

Coloniae, 1540

Capitulum VI. [De examinatio[n]e co[n]scientiæ.]

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55481](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55481)

SPECVLVM

nitētiā clementem se exhibet. In uiros potius q̄ in foeminas, hoc est in peccantem ex malicia potius q̄ in peccantes ex passione se uindicat, & infantes. i. innocentes non nisi magna fame .i. magno amore salutis eorum in p̄senti flagellat. Iuxta illud Apoc. 3. Ego quos amo arguo & castigo.

Capitulum VI.

Item dictum est superius, q̄ ad ueram penitentiam requiritur examinatio conscientie. Idcirco notandum est, q̄ conscientia hominis multiplicem actum habet. Est enim conscientia accusatrix prauę transgressionis, reuelatrix nostre de p̄ssionis, conuersatrix bonę possessionis, uindictatrix fractę professionis. Primo ergo conscientia hominis est accusatrix sue transgressionis. Sicut enim puero datur dica, in qua defectus sui signatur ut postea uerberetur, & nullo modo licet sibi abijcere dicam suā, q̄a per eam accusatur, ita cui libet homini alligatur conscientia, in qua oīa p̄ctā sua notantur, ut secundum eam accusetur in iudicio. Iuxta dictum Apostoli ad Roma. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum & inter se inuicem cogitationum accusantium aut etiā defendentium, in die cum iudicabit deus occulta hominum, & ideo istam accusatricem conscientia maxime timere debemus, dicente Seneca: Conscium p̄ctorum tuorum non magis timueris, q̄ te ipsum. Alienum enim potes effugere, te nunq̄. Item, Medi/

tandum magis conscientiam q̄ famam attrēde, falli sepe potest fama, conscientia nunq̄. Sicut enim charitativus accusator primo monet personā ad partem & eam p̄munit de suis defectibus, et si se correxerit culpam celat: si uero se corrigere contempserit, eā publice in iudicio proclamat, ita cōscientia nostra in p̄senti quasi nos corripit & rep̄hendit occulte, sed si nos non correxerimus, in futuro iudicio publice proclamabit Iuxta illud Leuitici, Si conscius est nisi indicauerit portabit iniquitatem suam. Secunda conscientia hominis est reuelatrix suę de p̄ssionis. In omni enim de p̄ssione uel tribulatione terrena singularis consolatio est bona conscientia. Iuxta dictum Apostoli primę ad Cor. Gloria nostra est conscientia nostra. Vnde beatus Ambrosius in libro de officijs dicit sic, Bene sibi conscius falsis non debet moueri conuicijs, nec estimare plus ponderis in alieno conuicio q̄ in suę conscientie testimonio. Et beatus Gregorius super Ezechielem homilia. 9. dicit sic, Quid prodest homini si omnes laudant, & conscientia accusat? Aut quid obest si omnes derogent & sola cōscientia defendat? Idem Augustinus in quadam epistola & ponitur in canone. 1. 1. q. ca. 3. senti, loquens ad Manicheum dicit sic, Senti de Augustino, q̄cquid libet, dum sola me in oculis dei conscientia non accuset. Et capitulo sequenti habetur, qualiter Constantius Mediolanensis Episcopus a quibusdam malignis infamatus erat, de qui-

Leuit. 5.

1. Cor. 1

Tūq̄

busdam criminibus, propter qđ pretermittēbat
 populo predicare ueritatem. Et qđ illa crimina
 nec probari poterant nec uerisimilia fuerant, scri-
 bit sibi papa Gregorius, qđ ad propriam conscien-
 tiam redeat, & inde consolatus populo non sub-
 trahat qđ ei utilia esse cognoscat, dicit sic: Quem
 (ingr) conscientia defendit, liber est inter accusa-
 tores, & liber sine accusatione esse non potest si
 Augusti. sola que interius addicit conscientia accuset. De
 hoc etiam beatus Augustinus notabiliter loqui-
 tur super psalmo uicesimo octauo, & similiter po-
 nitur in canone. 2. q. 3. cap. custodi. Custodi, ingr
 intus innocentiam tuam ubi nemo opprimit cau-
 sam tuam, preualebit in te falsum testimonium,
 sed apud homines nunquam apud deū ualebit tui
 causa tua dicenda est, quando deus erit iudex a-
 lius testis qđ conscientia tua non erit, inter iudicem
 & conscientiam tuam noli timere nisi causam tu-
 am. Hęc Augustinus. Tertio conscientia hominis
 est conseruatric bonę possessionis. Vnde dicit be-
 atus Bernardus, Sanum uas cōscientia & seruan-
 dis secretis idoneum, nullis patēs insidijs, nullis ui-
 olentis cedens, urpote nec manu, nec oculis, accel-
 sibilis, qđquid ibi posuero securus sum, seruabit
 uiuo defunctoq; restituet, quocunq; uadam ipsa
 erit mecum, secum ferens depositum quod cōser-
 uandum accepit, ubiq; gloria uel confusio inui-
 tabilis pro qđlitate depositi. Hęc Bernar. Est igit
 conseruatric bonę possessionis. Est em̄ bona con-

scientia sicut q̄dam charta, in qua merita nostra describuntur per quam asscuramur de p̄mio paradisi. Iuxta dictum Apostoli ad Cor. dicentis, Finis autem p̄cepti est charitas de corde puro & cōscientia bona. Finis autem p̄cepti potest dici p̄m̄ium debitum, siue merces debita pro p̄cepto bene seruato, habens charta m̄ bona m̄, per quā occupatus est bonam hereditatem & magnam, si eā diligenter obseruat, & maxime p̄cauet, ne a tineis uel uermibus consumatur. Moraliter loquendo charta per quam uitam celestem uendicaturus est conscientia bona per charitatem informata scripta tota plena hominis meritis, & ideo seruari debet a tineis et uermibus. Hoc autem fit dupliciter Vno modo si frequenter tractetur respiciatur & regatur. Alio modo si per linia ē cedria q̄ est gummi cedri. Dicit Isidorus 14. Ethic. ca. 7. de cedro, Quod resina quā habet q̄ cedria dicitur, q̄ in obseruandis libris adeo est utilis, ut pliniti ex ea nec tineas patiantur, nec tempore consenscāt. Isti duplici modo si chartam conscientie nostrę a corruptione seruare uelimus, primo oportet, q̄ frequenter eam tractemus et respiciamus facta nostra, dicta & cogitationes nostras diligenter discutiendo, & ea etiam ab omni puluere cuiuscunq; sordis peccati perfecte detergamus, quantum nobis fuerit possibile, ut nec uenialia incōfessa dimittamus, exemplo Pauli apost. q̄ dicebat, Studeo sine offenculo cōscientiā habere ad deū & ad hoīes semper

Act. 24.

SPECVLVM

Studium, secundum quod dicit Tullius, est uehementer animi applicatio ad aliquid agendum cum summa uoluntate & reuerentia. Maxima animi applicatio requiritur ad discutiendum & discernendum, quod sit pure consistendum de peccatis. Et ideo merito dicit Apostolus, Non leuiter & perfunctorie dicendo conscientiam, sed loquitur dicendo, studeo conscientiam habere & hoc sine offendiculo, ut nec etiam minuta peccata uenialia quae contingunt, negligantur. Secundo debemus istam chartam perlinire cedria, quae est resina cedri, id est de sanguine crucis Christi debemus frequenter meditari. Cedrus namque fuit pes crucis Christi ad litteram, & sic per synecdochen pro cruce supponere potest. Haec autem meditatio, uermes, id est remorsus peccatorum extirpabit omnino dicente Apostolo ad Hebraeos. 9. Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis. Et sicut idem est perdere talem charitatem & perdere hereditatem illam, ita idem est perdere conscientiam & perdere uitam futuram siue uitam eternam. Et ideo illi qui se depingunt ad famam claritatem & non ad conscientiae ueritatem perdent finaliter caelestem hereditatem. Contra quos loquitur Seneca in libello suo de moribus. Plerique famam, conscientiam pauci uerentur. Quarto bona conscientia est uindicatrix fractae professionis. Omnes enim Christiana professione censentur, & ideo qui trans istam professionem infringimus, conscientia nostra non solum accusat, imo uindicat mordendo & puniendo, iuxta illud Pro. 15. Est qui promittit & non

gladio pungitur cōscientia, etiam q̄ promittit & non implet talis q̄ si gladio pungitur in cōsciētia. In baptisuali professione sigillatur imago dei in cōsciētia hominis per uirtutem & gratiam quę tunc infunditur, etiam paruulis usu carentibus rationis, & iste est denarius quem Christus semper exigit pro tributo propter quem confiteri debemus nos esse seruos suos. Vnde Chrysoft. super illud Matthei, Reddite q̄ sunt Cęsaris Cęsari, & quę sunt dei deo, dicit lic, Si numisma Cęsaris aurum, numisma dei homo. In solidis uidetur Cęsar, in hominibus autem deus cognoscitur, ideo diuitias nostras Cęsari dare, deo autē cōscientię nostre solam innocētiā oportet reseruare. Sed illis temporibus habent nonnulli cōsciētiam quadrupliciter defectiuam. Habent enim q̄dam cōsciētiam dilatatā, q̄dā cōsciētiam infirmatā, q̄dā cōsciētiam perturbatā & q̄dā cōsciētiam cauteriatam. Primo q̄dē inueniunt nonnulli q̄rū cōsciētia est nimis dilatata, q̄ nunq̄ pōderāt nisi grossiora pētā, q̄rū cōsciētia est sicut rete habēs lata foramina ubi nō cōphendunt nisi pisces maiores sed minores semp̄ euadunt. Tales nō pōderant ociosa iuramēta, imo nec mēdosa piuria uisi forte corā iudice sup̄ librum. Mēdacia nullius momēti sunt etiā si cedant in diffamationē proximi, furtū nō est magni pōderis, si sit de bonis pauperū monasteriorum uel ecclesiarum uel etiā alicuius cōmunitatis, sed tantūmodo si sit principū, uel de bonis

Mat. 22

SPECVLVM

principum uel magnorum dominorum, etiam si
 fiat de bonis personalibus, furtum conscientia ali
 quando remordet quando persona timetur, sed si
 fit de bonis coitatis non remordet nec remanet
 in conscientijs quorundam, ut peccatum alicuius
 ponderis qui nimis dilatant conscientias suas dice
 tes, illud Genesis: Non est in cōscientijs nostris q̄s
Gen. 44. eam scilicet pecuniā posuerit in marsupijs nostris.
 Alij sunt etiam q̄ habent conscientiam satis infir
 matam per oppositum. Qui non solū magna pec
 cata sed etiam magna ponderant, non sicut debe
 rent, sed plus iusto & q̄ non sunt pctā iudicāt esse
 pctā. Et ista conscientia frequenter a diabolo ten
 tatione diaboli prouenit, q̄ sic inducit homines ad
 perplexitatem peccandi, & q̄cqd fit contra con
1. co. 10 scientiam etiam si sit erronea edificat ad geennā
 Et hęc est infirma conscientia quam Apost. prohibet,
 dicens, Omne quod in macello uenit manduca
 re nihil interrogantes propter conscientiam. Et
1. Cor. 8 Percutientes conscientia eorū infirmam in Chri
 sto peccatis. Et tales uisi sunt frequenter tentatio
 ne cessante habuisse conscientias nimis largas.
 Tertio inueniuntur & sunt nonnulli q̄ scientiam
 perturbatam habent q̄ propter commissa des
 sperant. Contra quos beatus Bernardus sup can
 tica sermone quadragesimo secundo: Quid effica
 cius ad curandum conscientie uulnera, aut ad pur
 gandum aciem mentis, q̄ Christi uulnerum sedu
 la meditatio. Et idem. Turbabor sed non pertur

babor, q̄a uulnerum domini recordabor. De ista
 conscientia dicitur in litera: Semper p̄sumit seua,
 perturbata conscientia. Quarto sunt q̄dam q̄ ha
 bent conscientiam conturbatam & hi ponderant
 parua, sed de magnis nihil curant, & tales fuerũt
 Pharisei decimantes mētham & rutam & omne
 holus, & grauiora legis p̄termittũt, prout scri
 bitur. Et hi sunt hypocrite de quibus prophetiza
 uit apostolus. Quod in nouissimis temporibus di
 scedent q̄dam a fide, attendentes spiritibus erro
 ris & doctrinis d̄moniorũ in hyprocrisi loquẽ/
 tium mendacium & cauteriatam habentium sur
 am conscientiam. Istam ergo quadruplicem con
 scientiam deponentes faciamus sicut scribit Apo
 stolus. Accedamus cum uero corde in plenitudi/
 ne fidei aspersi corda a consciẽtia mala, id est pur
 gati ab omnibus peccatis & specialiter mortali/
 bus, q̄d habet fieri per sacramentum p̄nitentię,
 si fuerit aliquis lapsus in aliquod uel in aliqua. Vn
 de moueo istam q̄stionem. Vtrum omnia pecca
 ta mortalia per p̄nitentiam auferantur. Et ar
 guitur q̄ non. Nam dicit Apostolus. Quod Esau
 non inuenit locum uenię et benedictiõis per p̄ni
 tentiam, quamuis cum lachrymis inq̄sisset eã. Et
 secundo Machabeorũ dicitur de Antiocho. Ora
 bat scelestus ille dominum a q̄ non erat misericor
 diam consecuturus. Non ergo uideť q̄ per p̄ni
 tentiam omnia peccata tollantur. In contrarium
 arguitur p̄ illud q̄d scribitur Ezechie. 18. Quacu

Matt. 23
 1. Ti. 4.

Heb. 10.

Heb. 12.

SPECVLVM

Que hora ingemuerit peccator uiuo ego dicit dñs
omnium iniquitatem eius non recordabor amplius
Pro respōsione dico, q̄ ad hoc q̄ aliqd̄ pct̄m per
pœnitentiam tolli non possit, posset contingere du
pliciter. Vno modo q̄a aliquis de pct̄o pœnitere
non posset nec delere pct̄m, et hoc primo q̄dē mo
do non possunt deleri pct̄a demonum & etiā ho
minum damnatorum, q̄a affectus eorum; sunt in
malo confirmati, ita q̄ nō pōt eis displicere pct̄m
inquantū est culpa, sed solum displicet eis inquan
tum pœna quam patiuntur, ratiōe cuius aliquam
pœnitentiam sed infructuosam habent. Iuxta il
lud Sapientie quinto de ipsis damnatis. Pœniten
tiam agentes & p̄ angustia spiritus gemētes. Vñ
talis pœnitentia non est cum spe uenig, sed cū de
speratione. Talis autem non potest esse pct̄m uia
toris hominis cuius liberum arbitrium flexibile
est ad bonum & ad malum Vnde dicere, q̄ aliqd̄
pct̄m sit in hac uita de q̄ aliquis pœnitere non pos
sit, erroneum est. Primo q̄dem q̄a per hoc tollere
tur libertas arbitrij. Secundo q̄a derogaretur uir
tuti gratie per quā moueri potest cuiuscunq; pct̄o
ris cor ad pœnitendum. Iuxta illud, Cor regis in
manu dei & q̄cūq; uoluerit uertet illud. Quod au
tem illud secundo modo nō possit per ueram pœ
nitentiam aliqd̄ pct̄m remitti est etiam erroneū.
Primo q̄dem q̄a repugnat diuine misericordie,
de qua dicitur. Quod benignus & misericors est,
& multe misericordie & p̄stabilis super malicia

Pro: 21.

Iohē. 2

uinceretur quodammodo deus ab homine, si homo peccatum uellet deleri quod deus deleri non uellet. Secundo quia hoc derogaret uirtuti passionis Christi, per quam poenitentia operatur, sicut & cetera sacramenta cum scriptum sit, Quod ipse est propiciatio pro peccatis nostris & non solum pro nostris, sed etiam totius mundi. Unde dicendum simpliciter, quod omne peccatum in hac uita per poenitentiam deleri potest. Ad rationem in contrarium dicendum, quod Esau non uere poenituit, quod patet ex hoc quod dixit, Veniet dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter etiam nec Antiochus uere poenituit, dolebat enim de culpa preterita non propter offensam, sed propter infirmitatem corporalem quam patiebatur.

1. Joh. 2.

Contra uoluptates carnales. Ca. VII.

Quia etiam dictum est superius quod delectatio prehabita in peccato impedit ueram poenitentiam. Idcirco contra ipsam delectationem carnalem modicum in presenti tractatulo scripturus accipio mihi pro fundamento uerba sapientissimi Salomonis qui ait, Dixi in corde meo, uadam & affluam delicijs, & fruam bonis, Et uidi quod hoc quod esset uanitas. Risumque reperi in errore & gaudio dixi, Quid frustra decipis. Ait ergo, Dixi in corde meo, id est apud me disposui, Uadam & affluam delicijs, dicit uadam, quia malorum est abire, bonorum uenire. Iuxta illud, Venite benedicti patris mei percipite regnum &c. Et hoc a Chri-

Ecci. 2.

Mat. 25